

NAŠI ZAPISKI

Socialna revija.

Izhajajo 10. vsakega meseca. — Naročnina za vse leto K 2.80, za pol in četrt leta razmierno. — Posamični zvezki 24 h. — Rokopise sprejema uredništvo, naročnino pa upravništvo „Naši zapiski“ v Ljubljani.

Leto III.

Ljubljana, meseca decembra 1904.

Štev. 1.

Uvod.

V članku „Ob koncu drugega letnika“ smo pojasnili svoje stališče in povedali, da gremo naprej, v tretji letnik. Danes vabimo na naročbo in prosimo podpore vseh onih, ki vedo ceniti naš napor.

Imamo svoj program in delamo sistematično. Vemo, da se nam nasprotuje, nasprotuje največ od oficijelne slovenske strani. Naši nasprotniki niso le tisti, ki se boje našega kulturnega dela, naši nasprotniki so tudi vsi tisti, ki imajo kakršenkoli povod, nasprotovati modernim političnim, gospodarskim ali pa socialnim smerem. Končno so naši nasprotniki vsakovrstni strankarski fanatiki, ljudje, ki jim ni za resno delo, temveč samo za kričanje in osebno reklamo.

Vse to preziramo!

Kdor je videl in spoznal naše dveletno delovanje, vé, da je naše delo pošteno, odkrito in resno.

Naša revija je prosta tribuna. Delujemo in hočemo delati *proti reakciji slovenski*. Hočemo zmagovati z duhom znanja svojega. Ljudsko naobrazbo hočemo širiti, z njeno pomočjo zmagovati. Ne damo ničesar na golo zunanost. Spoznati bistvo vseh naših stremljenj, je naša naloga.

Vsled tega smo proti fanatizmu sploh. V pobijanju reakcije in klerikalizma je fanatizem škodljiv, najsi je oblečen v to ali ono strankarsko obleko. Fanatizem ovira delo, fanatizem slepi: Ubijmo fanatizem!

Postali bomo aktualnejši: *Iz dosedanje pasivnosti stopamo v boj*. Naš način boja pa ne more biti enak dosedanjim slovenskim. V vsakem oziru dostojno bomo pobijali vse, kar se nam protivi. Prepričani smo, da moramo zmagati. Razkrinkani in premagani bodo padli razni leseni svetniki in maliki slovenski. Kdo jih bo še upošteval?!

Spoznavajoč potrebe naše dobe, bomo nasprotovali vsem napačnim pojavom. Najsi so že isti gospodarskega, političnega, socialnega, književnega ali umetniškega značaja. O vsakem važnem pojavu bomo govorili. In učili!

Gojili bomo kot doslej poljudno znanstvo. To pa na temelju socialnih ved moderne dobe. Boljšo in vzvišenejšo kulturo od dosedanje prinašamo. Hočemo imeti ljudi, ne hlapcev.

Služimo torej v prvi vrsti in odlično socializmu. Dosedanji „kulturni“ kurz na Slovenskem mora pasti.

V dveh letih svojega izdavanja smo se duševno povzdignili in okrepili. Naša opora je v glavnem v onih krogih, ki so bili doslej zavrženi ali vsaj prezirani.

Služimo torej posebno delavskim in produktivnim slojem slovenskim.

Uredniški program revije za tretje leto je:

Prinašati koristne poljudno-znanstvene razprave, ki naj služijo izobrazbi ljudstva, kateremu je posvečeno naše prizadevanje. S tem izzdavamo demokracijo. V uvodnikih se bomo ozirali na važnejše pojave na Slovenskem vseh strok in bomo dajali v teh uvodnikih smer vsemu protireakcionarnemu, protiklerikalnemu in napredovalnemu delu na Slovenskem na podlagi modernih naziranj o življenju, svetu in ljudeh.

Pregled smo povečali in specializirali. Ta bo obsegal gospodarski, politični in socialni del in ima vsak oddelek svojega urednika. Ozirali se bomo i na pomenljivejšje književne in umetniške pojave naše.

V feljtonu bomo prilično gojili pripovedništvo.

Tako smo začrtali v kratkih potezih svoj delavni program za to leto. Komur je na tem, da proderemo, naj nam poda roko.



Velika slovenska ljudska stranka.

Spisal D.

Ali imamo na Slovenskem veliko ljudsko stranko? je vpraševal dne 5. listopada t. l. „Slovenec“. Odgovoril je nikalno.

Ali je potrebna taka stranka za nas? je vprašal nadalje in odgovoril pritrujuč.

Ali je mogoča? je vprašal še in dejal: Poglejmo, otvorimo anketo! — Zanimljiva je taka anketa. Že zaradi utemeljevanja „Slovenčevega“. Priznava, da klerikalna stranka ni ljudska stranka; kajti če bi bila — čemu potem anketa? ... Odkritosrčno pa ni to ute-

meljevanje. Ako bi bilo — zakaj so potem klerikalci doslej toliko in najbolj poudarjali proti svojim nasprotnikom baš svojo ljudskost, svoj demokratizem? Zakaj so v potu svojega obraza sestavili kar dvoje obširnih programov, ki baje temeljita na ljudskosti? Zakaj so ta programa razpravljali na dveh katoških shodih? Zakaj ta programa že izvršujejo v praksi nad dvanajst let? Zakaj jim je dr. Krek napisal zbornik vse politične in socialne modrosti, osnovane na podlagi demokratizma, če se zdaj vprašujejo naši klerikalci: ali smo

demokrati ali nismo? Zdi se nam kakor Diogen iz starega veka, ki je podnevi iskal z lučjo človeka. Klerikalci iščejo med seboj ljudskosti, govorijo o nji, bahajo se z njo in jo ponujajo, kakor da je to sejmarsko blago, a te ljudskosti med njimi ni. Sami je ne vidijo, kako jo naj drugi vidimo na njih? In ne vidimo je zato ne, ker je beseda demokratizem postala med klerikalci fraza, beseda brez vsebine in pomena . . .

Zanimljiva je ta anketa. Že zaradi oseb, ki posezajo vmes. Zdaj vidiš, kakšni ljudje se pri nas brigajo za politična, za javna vprašanja, kakšni ljudje delajo naše javno mnenje, kakšni ljudje odločujejo o pravoverstvu in krivoverstvu političnega veroizpovedanja, kako odločujejo in se brigajo. Vodja slovenskih klerikalcev, ponižni koroški župnik, rimskokatoliški kranjski župnik s svojo izključnostjo, filistrski neaktivni politik, importér kranjskega klerikalizma na Štajersko . . .

Zanimljiva je ta anketa. Zlasti zaradi *nazorov* in *načina*, kako udeleženci izražajo nazore. Da bi bil uvodni članek Slovenčevega uredništva odkritosrčen, tega menda ne veruje niti uredništvo samo. Saj se vendar človek, ki ima svoje prepričanje, svoje utrjene nazore, ne izpreminja čez noč. Ne, tu ni bilo odkritosti. In menda se ne motimo, če trdimo, da se je izprožila anketa zato, da se nasuje malo peska v oči tistim, ki še verujejo, da more biti klerikalec politično pošten; da tiste omotijo, ki še doslej omahujejo v politiki, in da med tem s svojim podrobnim delom napredujejo tem uspešneje in tem neopaženejše. Dà, pozornost so hoteli odvrniti

od svojega pravega dela, pravega namena.

In kaj so povedali posamezniki v enketi? — Prvi je tajil, da je katoliško-narodna stranka klerikalna, in zatrjeval, da je ta stranka tista zaželjena ljudska stranka. Ta izjava je ali odkritosrčna ali licemerska. Če je odkritosrčna, potem naši klerikalci ne vedo, kaj je demokracija, kaj klerikalizem. Če je pa licemerska, se temu ni čuditi; zapisal jo je klerikalec. In da je licemerska, pričajo dejstva. Kje so ta dejstva? Le premisli, kaj je politika? Kaj je vera? verstvo? Klerikalizem je pa izrabljanje in zlorabljanje vere in verstva v politične svrhe. Da se to ne dogaja na Slovenskem? Dan za dnevom zatrjujejo klerikalni listi, da se vera ne dá izločevati iz politike, da je vera, oziroma verstvo tudi javna zadeva. Pa da taka stranka ni klerikalna? . . . Mi poudarjamo, da je verstvo, torej vera, vsakega posameznika zasebna zadeva — vsak naj si sam uredi svoje razmerje do boga . . . Kdor tedaj trdi vedoma stvari, zoper katere govore dejstva, je demagog, ne demokrat. Klerikalec nima političnega poštenja.

Drugi se je oglašil koroški Slovenec. Iz *sloge* mu je vsa rešitev. Kranjski boj naj neha — blagor obmejnemu Slovencem! Ta rodoljub je tipičen. Obmejni Slovenec — moleduje, prosi. Fiksno idejo ima, da ne more nič delati, ako je na Kranjskem spor v politiki. Ne pojmi, da se ta boj ne dá ustaviti, da ta boj ni odvisen od oseb, ki so danes slučajno prizadete. Na Slovenskem se gre vendar za ločitev duhov, in ta ločitev je vendar fundamentalna. Slovenski duh se mora pre-

obraziti od temelja; brezplodno je vsako vzdihovanje po slogi. Niti za politično premirje nismo, ki ga žele klerikalni rezervisti; premirje je za politične invalide . . .

V tem oziru je doslej ta enketa jako izbistrila položaj in potrdila naše mnenje popolnoma. Po klerikalnih nazorih se Slovenci za narodnost, za socialna vprašanja, za gmotno preustrojitev svoje mizerije nimajo vzroka boriti; v nevarnosti je le in povsod rimska vera.

Klerikalcem je tedaj mari samo vprašanje rimskokatoliških interesov.

Rimskokatoliški interesi se opirajo v prvi vrsti na slepo vero v avtoriteto. Slepa vera in avtoriteta pa nasprotujeta vsem interesom demokratizma. Slepa vera in avtoriteta potrebujeta in zahtevata dogme. Tudi v politiki. Za nas pa iste nimajo veljave; najmanj še politične dogme; so preabsurdne. In če enketa doseže poleg glavnega namena še postranski namen, da se proklamira dogma: kranjska klerikalna stranka je velika ljudska stranka, mi tudi ti dogmi ne bomo verjeli, temveč jo pobijali, kakor pobijamo klerikalizem. Zakaj klerikalizem je duševno nasilstvo . . .

V boju za verstvo.¹

Spisal prof. dr. T. G. Masaryk.

Kaj je in kaj ni verstvo.

A.

V svojem pismu češkemu narodu pravi Hus² učiteljem in učencem tole: „Prosim učitelje, da bi dobro (to se pravi нравno dobro) živeli in svoje učence zvesto učili najprej ljubiti Boga, učiti se zaradi njegove hvale, v korist občine in zaradi odrešenja, a ne zaradi lakomnosti niti zaradi posvetnega povišanja. Dijake in druge učence prosim, da bi poslušali svoje mojstre v dobrem in jih posnemali in da bi se pridno učili zaradi božje hvale in zato, da odrešijo sebe in druge ljudi.“

¹ Verstvo = religija.

² Hus je bil najimnitnejši češki reformator (1369—1415) in predhodnik Lutrov.

Ako naj govorim danes vam dijakom kot vaš profesor,¹ se hočem po zgorajšnjem navodilu dotakniti glavne stvari in le glavne stvari; namreč tega, kakšen verski pomen ima Hus za nas; razmišljati hočem z vami o verski krizi,² ki jo češki izobraženec doživlja in mora doživljati.

To nalogo mi mogoče olajša priznanje nekoga izmed vas v dijaškem almanahu, ki je izšel nedavno. Tam je članek o razmerju dijaka do verstva in tam sem izvedel tole: da baje prihaja — to je vsebina članka in izpovedi — večina čeških dijakov že na vseučilišče

¹ O vprašanju, kaj je in kaj ni verstvo, je govoril profesor Masaryk pri dijaški Husovi slavnosti dne 3. julija 1904. v praški mestni zbornici.

² kriza = obrat.

kljub verskemu pouku, kljub raznemu izvrševanju ceremonij itd. odtujena ne le katoliški cerkvi, ampak sploh veri; da postaja češko dijaštvo, njegova večina, versko brezbrizna in da prihaja skratka do verskega nihilizma.¹ Vas češke dijake ne kvari torej vseučilišče, kakor pravijo katoliški nasprotniki znanosti, ampak prihajate k nam na vseučilišče po večini že kot verski nihilisti. Zakaj? Tudi to pripoveduje vaš tovariš in pripoveduje to lepo in odkrito. Tudi on je veroval in dolgo veroval, veroval vroče, baje ne le z razumom, ampak s celo svojo krvjo, toda katehetika, poučevanje verstva ga je privedlo do verskega nihilizma; ti nemožni bogoslovni² dokazi, ves ta način verske zunanosti na gimnazijah so ga odtujili ne le cerkvi, temveč sploh verstvu . . . Ali ni to priznanje dokaz verske krize, ki jo vidimo povsod? To bi bila slepota, ako bi mi profesorji ne videli, da je ta kriza, in kaj pomenja, ako govorimo o Husu, bilo bi nečastno, če bi o tem ne izpregovorili popolnoma odkrite besede.

Danes sicer, mislim, ni ta brezbriznost, o kateri govori vaš tovariš, že tako splošna; začenja se razmišljati o verstvu, čutijo se zopet verske potrebe, da, vidimo že tudi to, da postaja razpravljanje verskih vprašanj kakor vse na svetu že moda. Poznam ljudi (tudi med dijaštvom), ki so pred nekaj časom govorili z istim prepričanjem proti verstvu, s kakršnim govore sedaj za ver-

stvo. Razpravljanje o verstvu postaja zlasti moda v književnosti; vsekako se ljudje poučujejo in prepričujejo, da je versko vprašanje eno izmed velikih vprašanj našega časa, o verskem vprašanju se začenja pridneje premišljevati, preudarjati, govoriti, pisati. Menim, da je to korak naprej, toda s samim govorjenjem in premišljevanjem, niti s poštenim premišljevanjem stvari ne izvršimo.

Verska kriza pomenja najprej, da nam cerkveno verstvo več ne zadošča; to si moramo čisto jasno povedati in odkrito sebi in svojim nasprotnikom. Za nas je cerkveno verstvo, zlasti katoličanstvo (ne le klerikalizem!), premagano stališče; toda i ta razna nadomestila verstva, ki se nam dajajo, tudi v tem si moramo biti na jasnem, nam ne zadoščajo. Le pogledajte okrog sebe in v sebi in lahko vidite, da tisti, ki je zavrgel verstvo, mnogokrat in kmalu čuti versko potrebo; toda sega, in to je daljši razvoj krize, po raznih nadomestilih in delih verskega življenja, vstvarjajoč si, kar nima celote, iz teh delov umetno celoto. Zato prosim, bomo si najprej na jasnem, kaj ni verstvo, kajti dandanes se nam podajajo kot verstvo mnoge in različne stvari.

Najprej torej, kar se zelo tiče nas na vseučilišču: *verstvo ni modroslovje*¹

¹ Nihilizem = ničnost; verski nihilizem = brezverstvo. Nihilist = oni, ki vse zanikajo ali taji.

² Bogosloven ali teologičen = kar se naša na bogoslovje ali teologijo; bogoslovje ali teologija = nauk o Bogu.

¹ Modroslovje ali filozofija = dobesedno toliko, kakor ljubezen do modrosti. Pri Grkih je obsegalo modroslovje vse znanstvene predmete. Polagoma postajajo posamezne vede samostojne. Modroslovje se pa peča z najvišjimi vprašanji človeškega duha, s tem, kaj in kako spoznavamo, razlaga nam pojme, to se pravi; druge vede govore n. pr. o silah, vzrokih, zakonih, a se pri tem ne spuščajo v razlaganje tega, kaj je sila, vzrok, zakon, to

in veda. Veda in modroslovje sta zase, toda verstvo ne sme biti proti vedi in modroslovju.

Verstvo seveda tudi ni bogoslovje, katekizem. Ravno tukaj se kaže verska kriza kot boj bogoslovja in modroslovja. In ta boj je dolgotrajen, star ne stoletja, ampak tisočletja. Ne bom razlagal, kako je nastalo bogoslovje in modroslovje; znano je, da se je pokazalo že na Grškem to posebno nasprotje med bajeslovnim¹ in modroslovnim mišljenjem. Berete-li zgodovino modroslovja in grškega razvoja, ne razumete tega, če se dobro ne zavedate, da je bil ta boj središče grškega mišljenja. In prav tako je bilo pri Rimljanih, ki so zgodaj sprejeli grško bajeslovje in modroslovje. Bajka, to je nazor o svetu, preden se je začela veda, to je ono, čemur pravimo navadno antropomorfizem ali sociomorfizem.² Bajka in bajeslovnost vladata nad vsem mišljenjem in seveda tudi delovanjem (ki izvira iz tega mišljenja), najbolj pozno in najmanj pa se umikata strogemu znanstvenemu spoznavanju v bogoslovju in verski praksi.

je delo modroslovja, ki se pa ne zadovoljuje samo s tem, da nam pojasnuje, kar je, ampak tudi razpravlja o tem, kar bi moralo biti, o resnici, o dobrem in lepem. Modroslovje ureja to, kar so druge vede, n. pr. naravoslovje, dognale kot znanstveno resnico, v soglasje in celoto, s čimer nam vstvarja nazor o svetu.

¹ Bajesloven ali mitičen = kar se nanaša na bajke ali mite; bajka ali mit = povest o bogovih; bajeslovje ali mitologija = nauk o bajkah ali mitih.

² Antropomorfizem ali sociomorfizem = počlovečenje. Druga bitja in pojave si predstavljamo tako kakor človeka (antropomorfizem) in človeško družbo (sociomorfizem); kar vidimo pri človeku in človeški družbi, prenašamo nanje in jim pripisujemo.

Antropomorfčno verstvo se naslanja na dozdevno razodetje, vzdržuje ustno sporočilo in se varuje s svojo oblastjo. Srednji vek nadaljuje po sporočilih Grkov in Rimljanov: bajeslovje se razvija pod odličnim vplivom bajeslovnega mišljenja in verstva vzhodnih narodov. Seveda so še krščanski narodi sami v omiki na bajeslovni stopinji in v tem duhu so izdali razni cerkveni očetje in učitelji grško-rimsko modroslovje, zlasti Platona in Aristotela.¹ Krščansko bogoslovje je nadaljevanje bajeslovja. Toda že v srednjem veku postaja in se razvija nasproti bajeslovnemu nazoru znanstveno naziranje, nasproti bajeslovnemu bogoslovju se razvija modroslovje.² To modroslovje (sholastika)³ je podrejeno modroslovju (*ancilla theologiae*);⁴ toda že v začetku nove dobe zmagujeta nad bogoslovjem veda in novo modroslovje, ki sloni na novih izkušnjah, na razvoju novodobnih državnih in družbenih razmerah in zlasti, kar se tiče načina preiskavanja, na znanstvenem spoznanju. Že v

¹ Platon (427—347 pr. Kr.) in Aristotel (388—322 pr. Kr.) sta bila grška modrijana.

² Verstvo samo na sebi ni bajka, toda imamo bajeslovno in nebajeslovno verstvo. Bajesloven je bil ves prvotni nazor o svetu; še sedaj obsegajo vede bajke, bogoslovje nasproti temu obsega vedo, toda bogoslovje je postalo ravno vsled srednjeveške duhovske vlade glasilo bajke, novo modroslovje je postalo glasilo ved. (Opomba pisateljeva.)

³ Sholastika = srednjeveško modroslovje od devetega stoletja dalje, ki združuje krščanski cerkveni nauk z Aristotelovim modroslovjem, je mnenja, da se dasta vera in veda zediniti in daje modroslovju nalogo, da brani cerkveni nauk znanstveno.

⁴ *Ancilla theologiae* = dekla bogoslovja, to se pravi: po mnenju sholastike naj modroslovje služi bogoslovju.

petnajstem stoletju je nastal izraz o dvojni resnici vsled duševne zadrege in dvojna resnica se podaja še dandanes; verska kriza je v tej dvojni resnici, ki jo dobivamo že od otroških let sem bodisi v bolj bodisi v manj ostri obliki: razdvojnost — to je bistvo današnjega takozvanega izobraženca.

So sicer ljudje, ki ne čutijo te razdvojnosti, ki je niso prebili in pretrpeli (nečem reči, da so to najsrečnejši ljudje),

ki ne vidijo te krize, kakor ne vidijo drugih vprašanj; toda češki izobraženec in češki dijak, ki hoče slaviti Husa, se mora zavedati tega razpora. Ne more se zadovoljiti z dvojno resnico. Ni dvojne resnice, je samo znanstveno določena resnica, je samo ena resnica. Zato pada bogoslovje in se izpreminja, hočeš nočeš mora napredovati in napreduje ter si koplje sama sebi grob.

(Nadaljevanje prihodnjič.)

Pregled.

Politika.

„Slovenec“ se je spomnil šestdesetletnice dunajskega župana dr. Luegerja z uvodnim člankom in priobčil tudi slavljencevo sliko. Krščanski socialci slavi in poveljuje krščanskega socialca. Kjer vidimo, da programu odgovarjajo tudi dejanja, kjer imamo opraviti z resničnim prepričanjem, tam spoštujemo tudi svojega nasprotnika. Dr. Lueger je naš nasprotnik, ki ga ne moremo spoštovati. Ko je stopil v javno življenje, je ustanovil na Dunaju v zvezi z židom dr. Mandelom demokratično stranko, kjer je izustil značilne besede: „Kdor se izdaja za antisemita, ta je ali neumnec ali pa ničvrednež!“ Pet let potem je že ustanavljal antisemitsko stranko. Njegov antisemitizem pa pozna le nižje židovske sloje, ta zanemarjeni židovski proletarij, toda z Rotschildi in drugimi židovskimi bogataši seda rad k bogato obloženim mizam, z njimi ima finančne zveze, pri tem pa ščuje in vzbuja najnižje človeške strasti proti židovskemu proletariatu. Za Schönerera

je bil Vsenemec, skoro pa se je izpreobrnul in imel tudi za dunajske Čeha prijazno besedo — nič več: samo prijazno besedo, da jih je pridobil zase, da so mu pomagali do večine. In ko ima sedaj vajete v svojih rokah, so pozabljeni Čehi, pozabljena je pravica, v zvezi z drugimi nemškimi strankami nasprotuje vsemu, kar je slovanskega. Njegov nekdanji demokratizem — kje je? Mož, ki je nekdanj pošiljal grom in peklo nad plemstvo, je sedaj ravno v zvezi s tem plemstvom in z duhovščino ovira socialni pravici. S temi, ki jim je bil v svoji boljši dobi nasprotnik, se je spravil in hodi z njimi roko v roki zoper one, ki jih je nekdanj branil in zagovarjal. Čist značaj! In njegovo socialstvo se neha tam, kjer bi se moralo v prvi vrsti začeti — pri delavstvu. Proti delavstvu, združenemu v socialni demokraciji, se bojuje z najpodlejšimi sredstvi, njegov boj ni načelni boj moža, ki bi mogel umevati pomen žuljavih rok za napredek človeštva, ki bi mogel videti v najzadnjem

teh trpinov, čeprav zanemarjenih in zapuščenih, vendar le človeka, ki hoče tudi živeti človeško življenje, ker pomaga ravno on s svojim delom živeti drugim — ne, dr. Lueger pozna poleg plemstva in duhovščine, poleg krščansko-socialnih malih obrtnikov, trgovcev in uradnikov le še — lumpel! Njegovo krščansko-socialstvo je demagogstvo prve vrste. Dr. Lueger ne skuša povzdigniti svojih ljudi na višjo stopinjo mišljenja in čustvovanja, nasprotno sam se ponižuje in prilagodi ljudskim strastem, da jih še bolj razvname v dosego svojih strankarskih namenov. In to je ono nizko, grdo demagogstvo, s katerim se more ponašati župan dunajske prestolnice in slavjenec našega „Slovenca“.

*

Dr. Bleiweis vitez Trsteniški, sin „očeta slovenskega naroda“, je praznoval sedemdesetletnico svojega rojstva. Njegovo nastopanje v prejšnjih časih je dano in utemeljeno v zgodovinskem razvoju našega naroda. Novi časi pa potrebujejo novih ljudi ali pa starih ljudi z novejšimi nazori, katerim so se skušali prilagoditi ali jih vsaj umevati. Pri nas pa starejši navadno malo napredujejo. Današnji čas umeva in rešuje narodno delo nekoliko drugače, nego se je to godilo poprej. Narodno delo umevamo sedaj socialno: ojačiti kolikor mogoče нравno, umsko in gospodarsko kar najširše sloje. Kako pa umevajo starejši, med katere spada tudi dr. Bleiweis, to delo, so pokazali n. pr. pri otvoritvi „Narodnega doma“ v Ljubljani. Otvarjali so „Narodni dom“ brez širšega naroda, ki so ga izključili, ker so hoteli imeti pri slavnosti same frake in klake. Toži se, da se današnji rod

ne udeležuje rad takozvanega narodnega dela, da se ga izogiba. Mislimo, da v enem oziru delamo to čisto prav in v korist narodu. Pri nas kakor tudi še drugod je navada, da se enemu človeku natvezi po deset ali dvanajst in tudi še več opravil. Če bi imel dotičnik tudi zmožnost, ne more vsega opravljati, kaj pa, ako nima zadostnega umevanja za to? Ni mogoče drugače, da zanemarija svoje dolžnosti, da gre vse površno, same zunanosti, malo notranjega duševnega življenja. Kakšna korist? *Nekaj takih ljudi zavira napredek in razvoj.* Koristnejše je, ne vzprejemati in ne nalogati si bremen, ako jim nisi kos. Deluj tam, kjer res zmoreš, tam pa deluj krepko in vztrajno! Boljše je, da si član enega ali dveh društev, kjer zastaviš vse svoje moči, nego pa desetih ali dvanajstih, kjer si dostikrat peto kolo pri vozu. Potrebe rastejo, z njimi pa tudi delavne moči; časih je bilo seveda drugače, ko je moral biti vsak vse. Kakor drugod, tako se mora tudi tu uveljavljati pravilo o razdelitvi dela, ki odgovarja novim potrebam.

*

„Mir“, glasilo koroških Slovencev, je dobil novega urednika. Že zdavnaj bi se morali navaditi naši ljudje nazora, ki je pri možeh, svoje naloge resno se zavedajočih, sam ob sebi umeven: Dejanja govore in odločujejo! Na Koroškem hočejo ondotni voditelji naroda vcepiti ljudstvu prepričanje, da ima narodnost in socialnost v zakupu rimsko katoličanstvo. Dejanja govore drugače. Boj proti vsemu, kar nas zatira, to mora biti geslo, pa naj bo to cerkev ali vlada, zasebnik ali družba. Cerkev in njeni služabniki še niso verstvo. Na Koro-

škem životarijo Slovenci v znamenju sloge, potrebujejo pa odkritega boja zoper vse, kar jih ovira v narodnem, političnem in gospodarskem razvoju. Ako „Mir“ pod novim uredništvom nekoliko pospeši ta boj, ne bo to v škodo slovenski stvari.

*

„Slovenec“ je sprožil misel, naj bi se iz zastopnikov obeh sedaj obstoječih in nasprotujočih si strank, narodno-napredne in katoliško-narodne, osnovala skupna „Slovenska ljudska stranka“. Smo mnenja, da boj ne škoduje, da naravnost mora biti, kjer je še kaj življenja. Samo tam, kjer so ljudje z vsem zadovoljni, kjer nimajo potreb, ki nam jih narekuje nepremagljiva želja po kar največji popolnosti v vsakem oziru, tam ni boja. Nastajajo stranke, ki hočejo vsaka po svoji poti doseči isti namen. To je naraven razvoj, kjer so stranke sredstvo v dosego kakega občekoristnega namena in svoja načela tudi dejansko izvršujejo. Pri nas pa so postale stranke same sebi namen. Katoliško-narodna stranka se oprijemlje najmodernejših sredstev, ne da bi povzdignila slovenstvo, da bi moglo dosežati druge srečnejše narode v duševnem in telesnem oziru, ta stranka hoče pridobiti nadvlado enemu stanu: duhovščini in nji vdanim posvetnjakom. Narodno-napredna stranka je stranka po večjim gospodarsko boljše stoječih slojev, ki jim je mnogim izmed njih vse le zabava, kakor sta jim v zabavo lov in igra. Neodkriti sta obe: ena pravi, da brani verstvo, pri tem pa brani cerkev in njene služabnike. Pravi znaki globoko čutečega verstva: dejanjska ljubezen do bližnjega, blago

mišljenje, zatajevanje samega sebe in svojih slabih nagnjenj, koprnjenje po resnici in pravici, spoštovanje človeške osebnosti, vse to gineva, zato pa se šopiri škodoželjnost, fanatizem, najgrše praznoverje, gola zunanost brez globljega jedra, ki bi bilo opora nraвному življenju. Navada in strah sta nagiba, ki odločujeta, a ne prepričanje, sloneče na čutu duševne potrebe. Moč cerkve narašča, verstvo in nravnost pešata. Narodno-napredne stranke napredek ne pozna in ne umeva novodobnega gibanja, ki navaluje stebre stare družbe. Ne stopa dovolj med ljudstvo, ampak čaka, da ono pride k nji. In iz teh dveh strank naj se razvije nova slovenska stranka? Sedaj si stojita nasproti in druga drugo nadzorujeta, potem pa bi napravili kompromis, da se z ozirom na skupno stranko, h kateri spadajo pristaši obeh, odrekata medsebojnega nadzorstva? Ne, to bi bila vzajemna zavarovalna družba za ohranitev dosedanjega stanja strank. Slovenski narod pa potrebuje izpremembe, potrebuje novega življenja, ne potuhnjenega, ki naj ohrani na krmilu dosedanjo gnilobo. Polagoma se vrši izprememba, ki je potrebna za daljnji napredek: na eni strani vsi oni, ki hodijo stara pota doslej še vedno brezuspešnega vsezaverodomcesarskega programa, na drugi strani pa vsi oni, ki hočejo pripomoči tem pojmom do resnične vsebine, ki zahtevajo zase in za druge odkritost in svobodo v vseh življenjskih vprašanjih. Človeško življenje je predrago, da bi se šalili z njim.

*

Državno sodišče na Dunaju je odbilo pritožbo dunajskih Čehov zaradi

čeških šol. Kaj takega je mogoče v pravični Avstriji, da 300.000 Čehov nima na Dunaju mestne ljudske šole! Seveda preprosti češki delavci, manjši obrtniki ne štejejo nič. Sodišče, ki naj bi bilo zavetišče pravice, je pod vplivom političnih razlogov kratkoma odločilo v neprilog Čehom, s tem pa tudi pljunilo v svojo lastno skledo. Kajti država, v kateri niso niti hrami pravice nedotaknjeni pred izbruhi šovinističnega sovražstva, ne more zahtevati, da bi se zanjo ogrevali. Ne čudimo se nemškimi prenapetostem, da gojijo in nete narodnostni boj, ker od tega boja se redé in živé, toda cesar sam se je izjavil, kakor posnemamo iz „Časa“, da se ne sme dovoliti češka šola na Dunaju, dokler bo on živ. Ni se nam zanašati na prav nikogar, ampak iz lastne sile si moramo pomagati. Kulturna in gospodarska moč sta naši sredstvi. Vse, kar hočemo in moramo imeti, si moramo sami izvojevati. Druge pomoči ni v državi, ki je vsem narodom enako pravična.

*

Začasna laška pravna fakulteta v Inomostu se ni obnesla. Pri otvoritvi je prišlo do krvavih izgrediv. Nemci so razrušili poslopje, v katerem je bila nastanjena fakulteta, napadli laške dijakke, obrtnike in prodajalne. Lahi so se morali braniti z revolverji. Tu se je zopet pokazala državniška modrost avstrijskih vlad. Nemci so ugovarjali, da bi se ustanovila — čeprav začasno — laška pravna fakulteta v Inomostu, Lahi sami so bili tudi proti, vlada pa je naredila kakor nalašč tako, kakor nista hoteli ni ena ni druga stranka. Ali se ne pravi to norčevati se iz narodov,

drezati v sršenovo gnezdo, nasprotstva podžigati in ne blažiti? Ali ne vidi vlada, da s tem sama neti iredentizem? Narodnostne prepire rešuje vedno tako, da bi bil volk sit in koza cela.

*

Dne 23. oktobra je umrl odlični poljski politik *vitez Jaworski*. Dosegel je s svojim delovanjem mnogo zunanjih arodnih uspehov, pa tudi mnogo osebnih. Poljskemu narodu je le škodovala njegova politika. Bila je *nečastna*; nečastna osebno — Jaworski je bil plačan iz osebne vladarjeve blagajne! — nečastna za ves narod. Pod njegovim vodstvom je poljsko delegacijo ovladala najnižja korupcija, ki je delovala za cilje poljskega nazadnjaštva z vsemi denarnimi sredstvi, z vojaško močjo in zavestnim *pohujšanjem* ljudstva.

*

Čehi so dobili zopet ministra-rojaka v osebi vseučiliškega profesorja dra. Rande. Randa je znan pravnik in po mišljenju Staročeh. Doslej je bil politično bolj pasiven, v gosposki zbornici, katere član je, je sodeloval pri pravnih vprašanjih. V ministerstvo je vstopil kot vladarjev zaupnik, ne kot češki strankar, ki naj bi pa bil nekakšna vada za Mladočehi, da opuste dosedanje obstrukcijsko taktiko in jo zamenjajo z opozicionalno. Mladočehi sami zagotavljajo, da je kljub vstopu Rande v ministerstvo položaj neizpremenjen. Ako bi bili Mladočehi dosledni, bi mogli opustiti obstrukcijo samo v tem slučaju, če dobe češki notranji jezik v uradih in drugo vseučilišče. Prav nič nas ne bo presenetilo pri Mladočehih, ako nastane zopet iz veliko grmenja malo dežja.

*

Nižjeavstrijski deželni zbor je sprejel načrt zakona o izpremembi ljudskega šolstva za Nižje Avstrijsko, s katerim se še bolj utrjuje dosedanji klerikalni sistem. Pri tem se klerikalna večina hvalisa, da se malokje izda toliko za ljudsko šolstvo kakor na Nižjem Avstrijskem. Poglejmo bliže! Ko je dobil nižjeavstrijski deželni zbor leta 1896. klerikalno večino, je znašal proračun za ljudsko šolstvo 5,297.000 K in do leta 1904. se je zvišal na 8,400.000 K, v osmih letih torej za 60%. To bi bilo vse lepo; če pa primerjamo ta proračun s proračunom drugih dežel, vidimo ravno nasprotno. Na Češkem n. pr. so znašale potrebščine za ljudsko šolstvo 1900. leta 20,818.000 K, letos pa že 37,941.000 K, torej v štirih letih 82%. Na Nižjem Avstrijskem odpada od vsega proračuna 24.7% na šolstvo, na Češkem 49.05% in všteti zadnje zvišanje učiteljskih plač celo 53.48% ali več nego polovico vsega proračuna. Te številke govore jasno. *

Avstrijski škofje so izdali pastirski list o narodnosti in narodnostnih bojih. Priporočajo na podlagi pravičnosti in ljubezni narodnostno strpnost in enakopravnost. Po naših mislih naj bi bili svoj opomin naslovili najprej sami nase. Delovanje Koppa v Šleziji, Kahna na Koroškem, Nagla v Trstu in Flappa v Istriji dovolj jasno označuje, koliko vrednosti imajo podobni pastirski listi med škofi samimi, ki bi se morali v prvi vrsti ravnati po njih.

*

Katoliški „Schulverein“ na Dunaju je imel občni zbor, ki so ga brzojavno pozdravili papež, nadvojvode Franc

Ferdinand, Ferdinand Karel in Oton, nadvojvodinje Marija Jožefa, Marija Anunciata, in Marija Terezija, dalje ministri Koerber, Goluchowski, Hartel in Call ter župan dr. Lueger.

*

Ogrski ministrski predsednik Štefan Tisza je s silo dosegel, da se je sklenila izprememba poslovnika, s katero se onemogočuje obstrukcija. Opozicija se je ustavljala, kakor je mogla. Prišlo je do velikanskih rabuk. Ne da bi se bila debata formalno zaključila, je večina med strahovitim krikom in vikom sprejela predlog poslanca Danila, po katerem se poostruje poslovnik. Nato se je zasedanje odgodilo. Kaj utegne priti sedaj, je težko ugibati naprej. Proti Tiszi se je postavila cela opozicija, ki je izjavila, da se novemu poslovniku, protipostavno in z nasiljem sklenjenemu, ne bo pokoravala. In v ti opoziciji je v prvi vrsti sam Apponyi, ki je sicer vedno nasprotoval radikalnejši taktiki. Tudi med poslanci večine ni soglasja. Več odličnih liberalnih poslancev, med njimi n. pr. Szell, Vlasich, Daranyi, oba Andrassy itd., so izstopili iz vladne stranke, ker ne morejo odobravati Tiszovega postopanja. Opozicija je izdala adresu na kralja in manifest na narod, ki ju je podpisalo 150 poslancev. V vsem tem boju gre za to, da se Ogrsko odcepi od Avstrije, kar bi morali mi s svojega stališča le želiti. Dočim je vodja opozicije grof Apponyi mnenja, da se stre dualizem že sedaj lahko, hoče njegov nasprotnik grof Tisza rešiti to krizo polagoma, po etapah.

*

Avstrijski državni zbor, ki se je sešel v drugi polovici novembra, se peča z

odredbami vlade v zadnjem času, s katerimi Nemci niso zadovoljni, ker se nemštvu baje godi krivica, če se drugim nenemškimi narodom vrže od bogate obložene nemške mize kakšna drobtinica. Ministrski predsednik Koerber je v svojih prvih govorih zavračal nemško nenasitnost in poudarjal, da razvoj nemštva nič ne trpi, če se ustrezne upravičenim zahtevam in potrebam nenemških narodov, toda skoro se je premislil in se zopet pričel približevati Nemcem. — V osje gnezdo je dregnil govor poslanca Pernerstorferja, ki je kritiziral postopanje vladarske rodovine. Desnica (razen Mladočehov) in ustavno veleposilstvo sta podala po svojih govornikih grofu Palfem in baronu Ludwigsdorfu protest in lojalno izjavo. Pravi patriotizem se s tem ne razširja, klečeplazstvo in koristolovstvo se pospešujeta. Daszynski je to lepo razložil.

*

Letošnje državnozbornske volitve v Italiji so se vršile v znamenju koalicije cerkve in države. Čeprav še obstoji cerkvena prepoved, da se italijanski katoličani ne smejo udeleževati volitev, so se vendar nekateri v tistem soglasju s papežem volitve udeležili, in to ne le posvetnjaki, ampak tudi duhovniki. Šli so v boj zoper radikalce, republikance in socialiste, ki so v opoziciji zoper sedanjo vlado. Italijanski prestol in rimskokatoliški oltar sta se našla! Opozicija je bila, kar se tiče mandatov, poražena; zato pa je naraslo n. pr. število socialističnih glasov od okroglo 164.000 pri zadnji volitvi leta 1900. na 301.000 ali od 12,9% na 20%. V 30 slučajih so prišli v ožjo volitev. Ako bi ne bilo krivičnega volilnega reda,

bi se bil izid zasukal drugače. Socialisti so pač izgubili nekaj mandatov, pridobili pa skoro še enkrat toliko glasov nego pri zadnji volitvi. Za vladno stranko je značilno, da je novi izvoljen tudi bivši naučni minister Nassi, ki je bil ubežal v tujino, ker so ga doma zasledovali zaradi sleparstva in poverjenja javnega denarja!

*

Dočim nam uradna Rusija pošilja naznanila, koliko Japoncev so, hvala Bogu! že spravili na oni svet, prihaja iz neuradne Rusije vesela novica, da se je na predlog nekega mužika (ruskega kmeta) v petrogradskem časopisu „Rus“ ustanovil „fond za narodno izobrazbo“. Prispevki se pridno nabirajo. To je obtožnica carizma. Rusko ljudstvo je s svojo krvjo pripomoglo carom do sedanje velike države, a si mora zato samo nabirati sredstev za izobrazbo. Iz istega namena se je tudi ustanovilo „Puškinovo društvo za ljudsko omiko“. Ustanovnemu shodu je predsedoval profesor Karjejev. — Rusko naučno ministrstvo je sprejelo predlog in načrt profesorja L. Vladimirova o teoretično-praktičnih kurzih za žurnaliste. Kurzi bodo v Moskvi in bodo trajali tri tečaje po štiri mesece. — O novem ruskem ministru notranjih razmer, knezu Svjatopolku Mirskemu, čujemo, da je naklonjen izpremembam.

*

O zvezah cesarja Franca Jožefa z Vatikanom nekatere podrobnosti. Berthelet, ki je spisal več del o Vatikanu, govori v svojem najnovejšem spisu „O zgodovini in odkritjih iz konklava 1903“ o razmerju Avstrije do Vatikana, ki se je poslabšalo, odkar je pristopila Italija

v trozvezo. Ko je tedanji avstrijski poslanec v Vatikanu grof Paar zagotavljal, da cesar Franc Jožef nikdar ne pride v Rim na obisk k laškemu kralju, je odgovoril papež Leon XIII.: „Ali ne priznavate, da je ta zveza z Italijo hujša, nego cesarjev obisk v Kvirinalu?“ Ko se je imela trozveza obnoviti, se je papež naravnost obrnil do cesarja; cesar pa je baje odgovoril, da ne more z ozirom na Vatikan spravljati v nevarnost usode države. Na konec je pisal cesar doslovno: „Sicer bi se pa že zelo rad odrekel prestolu, da bi imel mir.“

*

Pri volitvi predsednika Združenih držav severoameriških je bil z veliko večino novič izvoljen dosedanji predsednik Roosevelt. Republikanci so premagali demokrate, katerih kandidat je bil sodnik Parker. V Ameriki sta namreč dve veliki politični stranki: republikanska in demokratična. Poleg nju in proti njima stopa na površje mlada socialistična stranka. Ameriških strank si pa ne smemo predstavljati po evropsko. Med glavnima strankama, med republikanci in demokrati, ni posebnih načelnih razlik, je to več ali manj osebno vprašanje, h kateri stranki kdo pripada, je to tradicija, podobno kakor na Angleškem liberalna in konservativna stranka. Pripeti se, da pri volitvi republikanci glasujejo za demokrate in obratno.

Socializem.

Nemška socialna demokracija avstrijska je imela svoj letošnji strankarski zbor v Solnogradu, ki se je pričel dne 25. septembra t. l. Iz Nemčije se je

zbora udeležil znani Vollmar. Strankarski blagajnik dr. Ellenbogen je poročal, da so znašali dohodki strankarskega davka od 1902 do 1904 35.322 K. Mnogo poslancev je zahtevalo, da povzroči parlamentarni zastop stranke večje politične akcije, da ne bo delavstvo uspavalo v brezupu. Pernerstorfer in Adler sta pa bila mnenja, da velike politične akcije ne morejo storiti vsega; zato je večjo pozornost obračati na tiho vsakdanje agitacijsko in organizatorično delo, ki je največjega pomena. Organizacijski statut stranke se je toliko spopolnil, da se sme v bodoče nastavljeni kandidati za državni zbor le sporazumno z izvrševalnim odborom stranke. Zbor se je po Adlerjevi resoluciji tudi izrekel za gospodarsko ločitev od Ogrske.

Dosedanji politični in tudi socialni kurz v Italiji, ki je bil doslej ugoden za takozvane „ljudske stranke“, pred vsem pa za socialiste, se je nakrat preobrn timer. Volitve v italijanski državni zbor (glej politični pregled), ki so se vršile začetkom meseca novembra, so razbile dosedanjo parlamentarno večino v Italiji. Od 33 sedežev, ki so jih imeli doslej socialisti v zbornici, so jih v tem zadnjem volilnem boju ohranili še 27. Ne le, da pri teh zadnjih volitvah niso napredovali, marveč so še izgubili šest mandatov. Sicer so dobili socialisti pri teh volitvah več glasov kakor pri zadnjih, a upoštevati se mora, da so propadli v središčih, tako n. pr. v Milanu, ki je doslej redno volil socialnodemokratično. Sedanji ministrski predsednik Giolitti je hotel imeti trdno parlamentarno večino, da osigura svoj kabinet. Umevno je, da je, prisiljen po radikalni taktiki intransigentov, se pri tem moral opreti

na monarhične elemente, v prvi vrsti na plemstvo in velike industrialce, ki so se vsled zadnjega generalnega štrajka v Italiji zbal socializma. In z njimi so šli iz istih vzrokov italijanski katoličani, tako da je stala italijanska socialna demokracija pri teh volitvah v boju proti celi Italiji, ki ima kakšen vzrok, se boriti proti taktiki socialistične stranke. Zato je umevno, da so dobili socialisti pri teh volitvah znatno več glasov, kot pa pri zadnjih, a manj poslancev. V nekaterih okrajih so bili voljeni socialistični kandidati celo brez vsakega nasprotnika.

Poleg tega so vplivali na tek volitve tudi *notranji spori* v stranki, ker je izvrševalni odbor malo preje sklenil izločiti iz strankarske organizacije milanske transigentne (reformistovske) organizacije, ki štejejo mnogo pristašev in katerih član je glasoviti socialistični vodja Turatti.

V Lyonu je umrl socialistični francoski poslanec tega mesta Krauss, star šele 40 let. Bil je zelo energičen in zveden mož, ki ga bodo francoski socialisti še dolgo pogrešali.

Nedavno je bil v *Johannesburgu* (Afrika) velik ljudski shod, na katerem se je sklenila ustanovitev samostojne socialistične stranke za Transvaal.

37. letni kongres *Trade unije* (Angleško) se je vršil od dne 5. do 10. septembra v Leedu. Zbralo se je 473 poslancev, ki so skupno zastopali 1.423.000 strokovno organiziranih delavcev. Razprave kongresa so dokazovale, da pri voditeljih izginja stari konservatizem, na kar so očitno vplivali veliki procesi, ki so jih imele strokovne organizacije angleške zadnja leta (glej drugi letnik

„Naših zapiskov“). Vsled tega so bili tudi napadi na parlamentarno delavsko zastopstvo letos mnogo brezobzirnejši, kakor pa prejšnja leta. Kongres je med drugim zahteval ustanovitev *delavskega ministrstva*, osemurni delavnik, starostno penzijo za delavstvo, ustrojstvo delavskega varstva in demokracije. Nov tednik se je ustanovil.

Nemčija se lahko ponaša z razvito delavsko strokovno literaturo in časopisjem. Tako se poroča, da je 41. številka nemške „Metallarbeiterzeitung“ izšla v 188.400 izvodih. Glasilo stavbinskih delavcev Nemčije „Grundstein“ izhaja v 150.000 izvodih, ono lesnih delavcev „Holzarbeiterzeitung“ v 101.600 izvodih, rudarsko strokovno glasilo pa v 87.000 izvodih.

Češko-slovanska socialna demokracija je imela svoj letošnji strankarski shod v Prostějovu na Moravskem. Delegat urednik dr. Soukup je poročal o kongresu v Amsterdamu. Shod je odobril postopanje čeških delegatov, ki so na kongresu glasovali za draždansko resolucijo, to je za revolucionarno taktiko nasproti revizionistom. Poslanec Hybeš je poročal o političnem položaju. Meščanstvo je krivo sedanje gnilobe s svojimi narodnostnimi prepiri, ko neče odločno nastopati proti fevdalizmu, ki podpira medsebojne boje meščanstva, da more v kalnem ribariti. O organizaciji in taktiki je poročal urednik Nemec in nastopal proti vsakemu kompromisu z meščanskimi strankami. Sila delavstva je v njegovi organizaciji, ki se naj je delavstvo bolj oklepa; doslej je organiziranih samo 13.000 delavcev. Zahteva ljudsko in demokratično Avstrijo. O boju za občno volilno pravico

je govoril delegat Steiner z Dunaja in poročal ostrejša sredstva. Od krone ni pričakovati izboljšanja, vse se moramo sami izvojevati, kar ima edino ceno. Izmed ostrejših sredstev, ki jih je nasvetoval, omenjamo zlasti bojkot tiska onih političnih strank, ki se ali očito ali indirektno stavijo proti zahtevi občne volilne pravice. Lep napredek kaže časopisje socialne demokracije. Na leto se izdaja 12 milijonov izvodov. Tednik „Zarja“ ima 35.700 naročnikov, pred 2½ letom se ga je tiskalo 14.000 izvodov manj. Številka velja dva vinarja. Pri tej točki o časopisju so napadali „Akademijo“, znanstveno revijo stranke, da je preveč revizionistiška. „Akademija“ je vsekakor list, ki častno zastopa češko-slovansko socialno demokracijo v znanstvenem svetu.

Slovanska krščanska strokovna društva. Klerikalci po Slovenskem se zadnji čas silno trudijo, da bi ustanovili med slovanskim industrialnim delavstvom krščanska strokovna društva po vzoru klerikalcev južne Nemčije. Reči se sme, da doslej niso imeli posebne sreče. V spominu nam je še, kako so pred leti poskušali ustanoviti tako društvo med papirnimi delavci v Vevčah, Medvodah, Goričanih in tudi po Goriškem. Tam so propadli. V zadnjem času se jim je posrečilo ustanoviti tako društvo kovinskih delavcev na Jesenicah. To je do sedaj edini uspeh. Kakor posnemamo iz njihovih poročil, šteje sedaj to prvo krščansko strokovno društvo okoli 300 članov. Sicer so ustanovili podobno društvo tudi za tobačne delavke v Ljubljani, a to društvo se ne more šteti med navadna strokovna društva, temveč je navadna podporna in pogrebna bra-

tovščina. Glavno njihovo stremljenje je, s tem odvrčati industrialno delavstvo od socialne demokracije. Mislimo pa, da tu ne bodo doživeli posebnih uspehov. K večjemu se jim posreči le to, kar se jim je posrečilo v združništvu: profanirati idejo. S svojim nastopom za združništvo so mu klerikalci mnogo škodovali. To se lahko pripeti tudi na strokovnem polju. V prvi vrsti jim primanjkuje *veščakov* v delavskih razmerah posameznih strok, sicer pa smo mnenja, da strokovna društva, najsibodo člansko še tako močna, ne morejo roditi uspehov, če nimajo za seboj mogočnih *državnih zvez*. In teh klerikalci nimajo. Vse velike zveze strokovnih društev i pri nas v Avstriji stoje strogo na razrednem stališču proletariata; socialnodemokratske so. Ker pa streme klerikalci v svojem „strokovnem delovanju“ med delavstvom v glavnem za tem, zamazati razredna nasprotstva v današnji človeški družbi, je gotovo, da njihova strokovna društva ne morejo nikdar postati člani tujezemskih zvez in organizacij. Če nastopi kdaj doba, ko bo i krščansko strokovno organizirano delavstvo primorano seči po samoobrambi, potem bo to krščansko strokovno organizirano delavstvo prav občutno pogrešalo solidarnosti vsega ostalega delavskega sveta in s tem tudi njegove podpore. Strokovna organizacija delavstva pa, ki tega pogreša, ne temelji na trdnem; taka organizacija je danes *slaba*, slaba posebno tudi radi tega, ker ne more delavstva vzgajati k samopomočni ideji, temveč ga navaja le na golo sklicavanje na *krščansko pravičnost*.

Popolnoma izključeno je tedaj, da bi mogla takšna organizacija biti bojno

društvo. To pa je vendar po dosedanjih izkušnjah strokovnih organizatorjev moderne dobe glavni in *načelni* značaj strokovne organizacije sploh. V tem je utemeljena tudi naša smela trditev, da klerikalcem tu ne gre za nič drugega, nego odvrčati industrialno delavstvo

od moderne, svetovne strokovne organizacije, temelječe na načelih socializma. Prav tak cilj imajo klerikalci južne Nemčije, posebno na Bavarskem, ki so postali zadnji čas tudi slovenskim klerikalcem — začasni vzori.

Akademija,

društvo za širjenje ljudske izobrazbe v modernonravstvenem zmislu je dne 26. vinotoka imela ustanovni občni zbor. Ker v naslednji številki „Naših zapiskov“ objavimo poročilo, ki ga je imel tajnik Akademije o ti priliki in iz katerega se spozna duha, ki vlada v društvu, omenjamo za danes le, da je Akademija že začela s predavanji. Dne 19. listopada je

govoril g. Drmota v *Trbovljah* o svetovnem gospodarstvu, dne 20. listopada pa g. dr. Ravnihar na *Jesenicah* o sokolstvu. V teh krajih bodo predavanja v letošnji sezoni vsakih štirinajst dni. V *Ljubljani* bo pa priredil g. dr. Robida vrsto predavanj o higieni. — O Akademiji bomo skrbno poročali.

Književnost.

Družba sv. Mohorja v Celovcu je za letos zopet razposlala med številne svoje člane štiri knjige, en obširni koledar in en molitvenik. V naši reviji smo omenili delovanje te „književne“ družbe že dvakrat in sicer lansko in predlansko leto. Izrazili smo se neugodno. Ves napreden svet slovenski je že nekaj let sem prepričan o naravnost škodljivem delovanju te družbe. Kljub temu se razen nas ni

oglasil nihče proti družbi; še priporočali so jo. Njeni letošnji darovi pa so menda presenetili i manj odločne neklerikalne kroge. Letos smo čitali že nekaj kritik, ki se tako — muzajo. Odkrito povedati svoje mnenje se radi „rodoljuba“ nihče ne upa. Mi bomo letos na kratko, a jedrnat povedali svoje mnenje v posebnem članku v prihodnji številki. P. M.

V naši založbi je izšel

Žepni koledar za slovenske delavce 1905.

Cena 72 vin. Poleg kalendara in raznih posnetkov iz določb, ki jih rabimo za vsakdanje življenje, obsega koledar tudi nastopno poučno in praktično vsebino: Životopis Antona Grabovica (s sliko), Ferdinanda Lassalla. Pesem „Pred sliko“ iz zbirke Vek. Špindlerja. Slika dr. Viktorja Adlerja. Sestavek „Na pranger s klerikalizmom“. Članek „Delavstvo in konsumna društva“. Nekaj gospodarske in socialne statistike. „Vodnik po shodih in društvih“ (praktična navodila za delavce iz zborovalne in društvene postave s formulari). Članek „Varuj si zdravje“ in drugo. — Koledar je krasno vezan. Naroča se ga pri našem upravnistvu in pri Ivanu Mlakarju (Vode) v *Trbovljah*. Naj si ta koledar, ki je izšel že v petem letniku, omisli vsakdo! Dolej je ta koledar veljal 80 vin., letos pa le 72 vin.

Izdajatelj in odgovorni urednik Jožef Breskvar. — Natisnil J. Pavliček v Kočevju.